

news letter

Nový občanský zákoník je zbytečný

Pavel Hasenkopf:
Nový občanský zákoník je zbytečný

Milan Knížák:
Kocourkov českého vysokého školství

Vladimír Tomšík:
Euro je drahý experiment

Robert Holman:
F. A. von Hayek – 20 let od smrti

Excerpta z četby
Václava Klause

Pavel Hasenkopf
politický odbor
Kanceláře prezidenta republiky

Prezident republiky podepsal v pondělí 20. února 2012 nový občanský zákoník. S podpisem do poslední chvíle váhal, zjevně si byl vědom toho, že podepisuje nejvýznamnější zákon celé své prezidentské éry, i zásadních výhrad k samotné koncepci zákoníku. Patřil jsem k těm, kteří nejvíce doporučovali, aby prezident vrátil zákoník sněmovně, a jeho podpis proto vnímám jako svoji prohru. I přesto si myslím, že i teď, po prohraném boji a už s jistým odstupem, má smysl připomenout klíčové, nezhojitelné vady nového zákoníku.

Současný občanský zákoník

Autoři a zastánci nového zákoníku v čele s ministrem spravedlnosti Jiřím Pospíšilem využili veškerý svůj přesvědčovací um, aby všem vsugerovali, že starý občanský zákoník z roku 1963 je postsovětský, komunistický přežitek, který je nadto neúplný a v dnešní době obtížně použitelný a který obsahuje celou řadu věcných nedostatků a vad, a proto potřebujeme zcela nový zákoník. Toto není pravda – jak už to často bývá, je to jen polopravda.

Ano, stávající zákoník byl skutečně přijat v roce 1963 a ve své době šlo o dílo ideologicky zcela poplatné tehdejšímu režimu – například zcela potlačovalo koncept smluvních vztahů ve prospěch

konceptu poskytování služeb občanům. V roce 1991 však tento zákoník prošel zásadní novelou, po které z něho nezůstal kámen na kameni, základní část zákoníku byla zcela vypuštěna, závazková přidána.

Ne, není pravda, že současný zákoník je nepoužitelný. Ovšemže je použitelný. A ovšemže při subjektivním pohledu každého jednoho „uživitele“ má spoustu nedostatků. Občanský zákoník není nic jiného než suma arbitrárně daných pravidel, a ne každému se líbí každé pravidlo. To ale není důvod psát nový zákoník, to je důvod snažit se prosadit navrhovatel konvenující změnu současněho zákoníku.

Ano, je pravda, že nám ob-

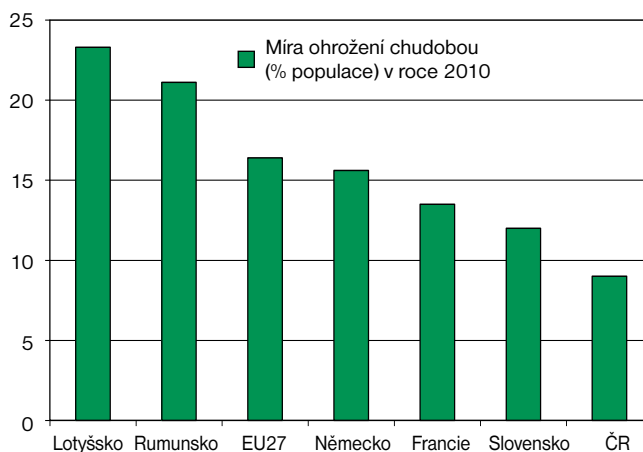
čanský zákoník nedává odpověď na řadu otázek, které prostě při jeho psaní ani novelizování nikoho nenapadly. Pokud se ale kdy ukázalo, že na některou otázku odpověď znát skutečně potřebujeme, pak nám takovou odpověď dává soudní judikatura.

Ano, je pravda, že současný občanský zákoník nemá logickou strukturu a po novelizaci z roku 1991 připomíná samorost – lze jej přirovnat spíše k živelně se rozvíjícímu středověkému městu než k městu založenému podle jednotného plánu někde na zelené louce. Ale: vadí to někomu, tedy kromě akademiků?

Ano, je pravda, že by bylo dobře mít jeden společný zákoník pro celé tzv. soukromé právo. Řada právníků včetně mne si myslí, že bychom se zejména měli zbavit právního dualismu, překryvu občansko-právního a obchodněprávního závazkového práva (a jiná řada právníků si to asi nemy-

BŘEZNOVÝ GRAF CEPU

Míra ohrožení chudobou

slí, protože v roce 1991 právě tento překryv prosadila). Nový zákoník ale tuto poptávku neuspokojuje, když nechává zcela stranou pracovní právo, resp. pracovní smlouvy.

Sečteno, současný zákoník použitelný je a nikoho příliš netrápí, umíme s ním pracovat. Snaha prosadit za každou cenu nový zákoník je pro mne srovnatelná se snahou socialistických inženýrů nahradit klasické Vinohrady, Holešovice či Žižkov tehdy moderními panelovými domy. Tím nechci říci, že bychom se nemohli o novém zákoníku bavit a třeba se časem i na nějakém shodnout, ale určitě to z úhlu pohledu roku 2012 není žádná urgentní, osudová záležitost. Klidně to mohlo ještě dalších dvacet nebo třicet let počkat.

Eliášův občanský zákoník

O novém občanském zákoníku, jehož hlavním autorem je prof. Karel Eliáš, je nám sugerováno, že je moderní, přirozenoprávní normou, dává všem jasná pravidla chování, zamezí soudcovské libovůli a osvobodí nás od státního diktátu tím, že své normy formuluje spíše dispozitivně než kogentně. Jde o převrat, revoluci v soukromém právu, je tlustou čarou za starým, komunistickým právem, jeho přijetím konečně opouštíme skanzen postsovětského myšlení, právníci konečně dohnali ekonomy.

Podle některých názorů je Eliášův občanský zákoník vyvrcholením nejen postsocialistické transformace právní, ale dokonce i celospolečenské: Člověk má pocit, že odtě už bude pořádkem jen dobře a všechny problémy přijetím nového zákoníku zmizí jako mávnutím Eliášova kouzelného proutku. Výraz „apoteóza svobody“, který pro označení zákoníku na jedné poradě použil prof. Ivo Telec, mne pak svým nadšením a idealismem fascinuje natolik, že jsem si jej vypůjčil do názvu tohoto článku a polykám námitku, že zákony přece nemají být pomníky. V protikladu k tomu všemu pak poněkud zvláště působí ujišťování, že se vlastně nic nezmění a vůbec o nic nejde...

Nový zákoník není moderní normou. Terminologicky nás vrací někam do 19. století. Je jako replika starožitného psacího stolu. Replika, do které bohužel zapoměli udělat skrytou přípojku pro notebook... ano, moderní možnosti jako třeba internet, tedy to, co nějaká pravidla stanovit potřebuje, nový zákoník nezná.

---

*Zákoník není ani trochu „apoteózou svobody“.
Je vrcholem právního konstruktivismu,
nesmyslné touhy po právní dokonalosti.*

Nový zákoník není ani přirozenoprávní normou. I když odhlédnu od toho, že žádný zákon coby produkt veřejné moci nikdy nemůže být přirozený, i když odhlédnu od toho, že právo už ze své podstaty je vždy nástrojem (nějaké) regulace, která vždy jde proti nějakému projevu lidské přirozenosti, i když odhlédnu od toho, že neexistuje žádná všem společná, v čase konstantní přirozená lidská spravedlnost, i když odhlédnu od toho, že právo by mohlo takovou domnělou přirozenou spravedlnost toliko deklarovat a sankcionovat, ale ne ji zavést, i po tom všem nemohu zákoník považovat za přirozenoprávní. Pokud bych ho za přirozenoprávní v klasickém slova smyslu považovat měl, pak by musel obsahovat jen několik základních zásad rozsahu a kvality např. Desatera, s tím, že vše ostatní si z těchto zásad přece každý odvodíme svým „rozumem a citem“. Zákoník má však 3081 paragrafů, což o víře autorů v nalézání práva přirozeným rozumem a citem příliš nesvědčí.

Nové spory

Ano, nový zákoník se snaží formulovat své normy dispozitivně, jako základní stav, od kterého se lze odchýlit dohodou stran. Ale i to přeci jeho tzv. přirozenoprávnost vyvrací. Na co potřebujeme dispozitivní úpravu ve společnosti, ve které platí, že každá soukromá osoba smí vše s výjimkou toho, co je jí naří-

zeno, a veřejná osoba naopak smí jen to, co je jí dovoleno? V takovém případě občanský zákoník přestává být zákoníkem a stává se pouhou příručkou základních smluvních typů.

Nový zákoník nám nedá jasná pravidla. Dá nám jen mnohem více a mnohem podrobnějších pravidel. I o jejich výkladu se povedou spory. Více sporů, logicky. Podstatou práva je dát návod k řešení sporů, ve sporu jsou nějaké sporné strany, každá z nich pak má zájem zpochybnit výklad protistrany... proto nový zákoník nezamezí „soudcovské libovůli“ – jen jí poskytne nové, netušené prostory.

Nový zákoník nepomůže ani advokátům. Naivně jsem si nejdříve myslel, že ti se přeci musí radovat, odtě budeme potřebovat rady advokátů mnohem více než dřív. Dr. Tomáš Jindra mne ale vyvedl z omylu: advokát je proto advokát, že ví, kdy má smysl se soudit a kdy je lépe klientovi spor rozmluvit, advokát umí či má umět předem s relativně vysokou pravděpodobností odhadnout výsledek určitého sporu. A to teď přestane platit: i advokáti si teď nebudou jisti, minimálně do doby, než vznikne nová soudní judikatura, co vlastně platí a co tedy mají svým klientům radit. A advokát, který neumí poradit či radí špatně, ztrácí kredit. Těšit se může jen tím, že v tom zdaleka nebude sám.

A nad to vše uvedu ještě jednu zcela zásadní vadu nového zákoníku, kterou se autoři naopak příliš nechlubí: soukromoprávní terminologii nepoužívá jen soukromé právo, ale i celá řada veřejnoprávních předpisů – s tím si bohužel nikdo hlavu nelámá, budou se tedy muset upravovat za pochodu. Nový zákoník nutně vyvolá další vlnu „legislativní smršti“. Co nás to všechno může stát – v nejširším slova smyslu –, to dnešní právní revolucionáři s ministrem Pospíšilem v čele odhadnout nedokáží. Oni se rozhodli kácet les, třísky neřeší. Ale už teď by si měli začít připravovat nějaké zázemí, kde by přeškolovali soudce, advokáty i úředníky

a vysvětlovali jim nový občanský zákoník.

Právní konstruktivismus

Nový zákoník, pokud vůbec, měl přijít před dvaceti lety, zejména pokud má být vnímán jako vyrovnání se s komunistickým právem. Dnes je právo už někde úplně jinde, a proto nový zákoník nezruší právní kontinuitu s komunistickým režimem, ale mnohem spíše s postrevolučním právním a společenským vývojem posledních dvaceti let. Je to zpozdilá snaha vyškrtnout komunismus z dějin, jako by nikdy neexistoval, snaha, která je sama o sobě nejen scetná, ale v tomto případě má nadto dvacetileté zpoždění.

Nový zákoník nepotřebují ani soudci, ani advokáti, ani obyčejní lidé. Soudcům a advokátům přidělá práci, pro řadu lidí se může stát osudový, a to nejen v tom pozitivním slova smyslu. Nikdo dnes neví, jak to bude fungovat a k čemu to povede. Připomenu jen paseku, jakou nám dnes dělá vysoce moderní, nový exekuční řád... Nový zákoník potřebují jen právní teoretici a učitelé práva, které omrzely jejich staré hračky a touží po nových.

Nový zákoník ale nakonec nejvíce ze všech zklame své autory: prorokují jim, že se budou za čas budit hrůzou ze spaní, až zjistí, co z jejich vypiplané skleníkové květinčky udělá česká soudní divočina. Jejich hlavním omylem totiž je to, že automaticky a zcela bezděčně vycházejí z toho, že budoucí uživatelé zákoníku budou stejně geniální a vzdělaní, jako jsou jeho autoři.

Sečteno a podtrženo, zákoník není ani trochu „apoteózou svobody“. Je vrcholem právního konstruktivismu, nesmyslné touhy po právní dokonalosti. Podobá se novoměstsku pečlivě a do detailu naplánovanému uprostřed pralesa, novoměstsku, ve kterém navzdory jeho technické dokonalosti a rokokové kráse nikdo nebude umět žít. Na tomto pocitu nic nezmění žádná dílčí vylepšení oproti současné právní úpravě, která si v zákoníku dokáže najít každý včetně mne. ■

Kocourkov českého vysokého školství

Milan Knížák
autor je výtvarník

České vysoké školství nemá šanci na zlepšení, poněvadž v něm nevládnou racionální principy. Vždycky jsem si myslel, že zásadním úkolem vysokých škol je kvalitní výuka. To už ale neplatí. I když se na nejrůznějších fórech objevují dosud zakázané pojmy jako elitnost a excellence, skutečnost je zcela odlišná. Jedním z hlavních problémů je počet vysokých škol.

Příliš vysokých škol

V naší malé zemi, která se dá projet od severu k jihu či od východu k západu zhruba za pět hodin, je 75 vysokých škol. Jen sehnat kvalitní pedagogii pro tyto školy je nemožné, natož pak kvalitní uchazeče. Pamatuji si dobře situaci po roce 1990, kdy jsem byl rektorem jedné z nejstarších škol – Akademie výtvarných umění – a zúčastnil jsem se debat o podobě českého vysokého školství. Mé tehdejší varování proti kopírování západních omylů vyznělo naprázdno.

Na západě už začínalo být jasné, že vysokoškolské reformy z roku 1968 byly ve své většině omylem, i když mě ještě v roce 1998 kolegové v Británii zahrnovali argumenty jako „student je levnější než nezaměstnaný“, což je mimochodem velmi sporné tvrzení (neboť neexistuje žádný jasný systém, podle kterého by se to dalo porovnat), nehledě k tomu, že vysoké školství by mělo být věrně svému adjektivu a být opravdu vysokým, tedy výlučným a náročným, a ne řešením sociálních problémů.

Česká společnost udělala velkou chybu tím, že nechala zplanět střední školství. Střední školy měly už od Rakousko-Uherska obrovskou tradici a byly ve valné většině kvalitativně nadstandardní. I když komunisté za totality dělali všechno pro

to, aby platila jen politická měřítko bez ohledu na kvalitu, stejně se jim nepodařilo zcela zdevalvovat fungující převorepublikové střední školy.

Zuřivý nábor studentů a nesmyslné zřizování nových univerzit i soukromých vysokých škol po roce 1990 snížily laťku kvality až k zemi. Navíc absolventi středních škol vstupující na vysoké školy často nemají ani základní znalosti, jako je pravopis, primitivní počty (neodvážím se říct matematika), o historickém či geografickém přehledu vůbec nelze mluvit.

České vysoké školství nemá šanci na zlepšení, poněvadž v něm nevládnou racionální principy.

Uchazeči hlásící se na určité obory nevědí o těchto oborech téměř nic. Nejhrůznější na tom je skutečnost, že jim to připadá normální. S tímto „materiálem“ začne pak pracovat vysoká škola, která má minimum kvalitních pedagogů a je zmítána vnitřními zmatky.

Reforma je potřebná

Dnes se hovoří o roli vysokoškolských senátů. To je něco, co bych zrušil, poněvadž senáty jsou ve většině případů brzdou chodu školy. Takzvané studentské komory jsou plny sice ambiciózních, ale v drtivé většině nevzdělaných a líných studentů, kteří sice chtějí o něčem rozhodovat, ale nejsou ochotni investovat ani minimum práce a seznámit se se základními fakty. To, bohužel, platí i o řadě pedagogů do senátu zvolených. Polarita mezi vedením školy a senátem nevede ke zklidnění poměrů.

Dnes kolují plamenné dopisy jak od pedagogů, tak studentů, hovořící o ztrátě svobod, jejichž podobu nikdo

vlastně nezná a jejichž šíří nikdo nevyužívá. Rada vysoké školy je mamutí orgán, jehož dlouhá jednání zabíjejí nudou a nedochází k jasnému a razantnímu názoru. Zrovna tak Konference rektorů, kde se mísí rozdílné parciální zájmy v nefunkční útvar, který tak nemůže nic ovlivnit. Jako partneři k jednání (například s ministerstvem) jsou oba orgány nevhodné.

Je jasné, že v takovém vysokém školství nebude nikdy dost peněz. Hlasy proti školnému se nesmyslně míchají s hlasy za zvýšení rozpočtu, za nadstandardní platy či vybavení.

Pokud si naše společnost neuvědomí, že musí být strukturována, že je normální, že existují lidé se základním vzděláním, kteří vykonávají pomocné práce, vyučení řemeslníci (kterých je stále víc a víc zapotřebí), středo-

školské kádry a nakonec vysokoškolské specialisté a vedoucí pracovníci, a podle toho organizován školský systém, nebude nic fungovat. Je zcela jasné, že při tak velkém množství škol a studentů a při tak nefunkčním systému, který v našem školství panuje, nelze očekávat žádné zlepšení.

Školné, proti kterému se tak vehementně brojí, není žádným ohrožením sociálně slabých studentů. Naopak, jejich situace by se tím vyřešila, poněvadž by získali půjčku garantovanou státem, kterou by měli šanci později důstojně splácet. Jsem přesvědčen, že by přispělo i k větší motivaci ke studiu.

Smějeme se prezidentu Klausovi, když tvrdí, že se máme dobře, avšak právě nabubřelost vysokého školství to dokazuje. Máme se až nadstandardně dobře.

Právo, 23. února 2012

NOVINKA

CEP nabízí sborník č. 95/2012 „Koncept občanské společnosti – nepřítel svobodného občana?“, do něhož přispěli **Ladislav Jakl, Miroslav Novák, Michal Semín, Vladimír Železný, Václav Klaus, Hynek Fajmon, Jefim Fištejn, Miroslav Ševčík, Miloslav Bednář, Marek Loužek** (editor sborníku), **Petr Mach, Jiří Payne, Miroslav Macek, Jan Holzer, Alexandr Tomský, Jan Sokol, Luboš Smrčka, Jiří Hanzlíček** a **Petr Žantovský**. Předmluvu napsal prezident **Václav Klaus**.

136 stran, 100 Kč.

objednávky na www.cepin.cz

Euro je drahý experiment

Vladimír Tomšík
viceguvernér ČNB

V historii není země, která by měla fixní kurz, neprovedla jeho vnější devalvaci a zároveň by se dokázala bez bankrotu dostat z tak velkého zadlužení, jaké má dnes Řecko. Snaha snad za každou cenu udržet měnovou unii sedmnácti zemí je tak zároveň i historickým experimentem na předluženém Řecku. Motivace k tomuto experimentu je však primárně politická. Je to opětovná snaha přetlačit ekonomiku, snaha politickými gesty přemoci objektivní důvody, které vedly k současné krizi měnové unie. Nekonečná série summitů premiérů, ministrů financí či libovolné množství setkání hlav Německa a Francie (která mimochodem bezděčně odhalují skutečnou povahu rozhodování uvnitř evropských struktur) možná mohou hasit nejkřiklavější plameny, nemohou ale odstranit příčinu požáru jako takového – hlubokou heterogenitu měnové unie v současném složení a z ní vyplývající problémy.

Mezinárodní pomoc Řecku tak bude mít za následek, že Řecko možná formálně nezbankrotuje, ale jeho obyvatelé čeká dlouhá doba stagnace.

Je to experiment s nejasným výsledkem. Trhy a dnes již i občané Řecka jsou si toho velmi dobře vědomi. Důsledkem této nejistoty je dlouhodobá agónie, která napíná a tvrdě zkouší pevnost konstrukce stávající měnové unie. Útěk vkladů a dalších aktiv ze slabších členských zemí zejména do Německa komplikuje již tak složitou situaci bank v zemích jižního křídla unie. Přitom banky jsou stále ještě oslabeny finančními otřesy z let 2008 a 2009 a zejména pak kumulovaným

efektem nových regulatorních a kapitálových požadavků EU. S vysokou pravděpodobností tak brzy uvidíme, že v těchto zemích se bude zadržovat poskytování úvěrů soukromému sektoru s evidentními důsledky pro reálnou ekonomiku. Přesuny aktiv mezi členy unie není spekulace, ale skutečnost. Centrální banky zemí, ze kterých kapitál odtéká, se stávají zprostředkovaně dlužníkem centrálních bank zemí, do kterých kapitál přitéká. Rozměr tohoto přesunu peněz zdaleka není zanedbatelný, neboť vypořádací systém plateb centrálních bank eurozóny eviduje pohledávky a závazky mezi „jižním a severním křídlem“ eurozóny v rekordní výši 600 miliard euro.

Pokus na Řecku

To, co je označováno jako „záchrana“ Řecka, je ve skutečnosti spíše zvláštní pokus na Řecku. Je to pokus, ve kterém by měl být ve velkém odzkoušen mechanismus, který ekonomové znají již od dob Davida Huma, a který již dávno odzkoušený je. Je to tzv. cenový přizpůsobovací mechanismus neboli vnitřní devalvace. Nemůže-li se snížit kurz domácí měny (ať již proto, že je svázána se zlatem jako v dobách Huma, nebo proto, že měna v eurozóně je měnou společnou), musí se rovnováha obnovit tak, že se radikálně sníží domácí ceny, mzdy, důchody atd. Nevýhodou takového vnitřní devalvace ale je, že je to proces bolestivý a dlouhodobý. Ekonomika se v jeho průběhu smrštuje a podíl dluhu na ekonomice (díky poklesu HDP) naopak roste! Mezinárodní pomoc Řecku tak bude mít za následek, že Řecko možná formálně nezbankrotuje, ale jeho obyvatelé čeká dlouhá doba stagnace a podstatná část současné mladé generace prožije mnoho let bez stabilního či

jakéhokoliv zaměstnání s neblahými následky pro jejich osobní životy.

Nefunkční měnová unie má účinek přesně opačný – vzbuzuje spíše animozity.

Přitom by stačilo provést místo vnitřní devalvace devalvaci vnější. K té však může dojít pouze tehdy, když Řecko měnovou unii opustí. I takový postup je odzkoušený a pro příklady měnových odluk nemusíme chodit daleko do minulosti ani do jiných oblastí. Česko-slovenská měnová unie přežila federální republiku jen velmi krátce. Bylo to přesně 912 hodin. Logická snaha slovenských firem a domácností přesouvat svá aktiva do České republiky způsobila, že na Slovensku začala vysychat likvidita. Místo dlouhé agónie však našťastí tehdejší česká reprezentace zvolila rychlé a radikální řešení v podobě měnové odluky. Nově vzniklá slovenská koruna byla později vůči české devalvována a ještě později v devadesátých letech, kdy se obě koruny staly plně směnitelnými, si našla svoji novou rovnováhu. Hospodářský pokles na Slovensku se několik měsíců po měnové odluce zastavil a již v následujícím roce ekonomika zaznamenala solidní růst. Jistěže ani Slovensko ani Česká republika s sebou nemusely vláčet břemeno ohromného dluhu, takže měly v tomto ohledu situaci snazší. Je ale jasné, že by toto řešení problému Řecka bylo rozumnější. Co tedy brání tomu, aby byla taková – již vyzkoušená – cesta nastoupena?

Podle mého názoru tím podstatným důvodem nejsou ani tak právní komplikace spojené s vystoupením z eurozóny, jako spíše zaslepená ideologie evropské integrace. Argument charakteristický pro tuto ideologii říká, že není cesty zpět z dosaženého stupně evropské integrace. K tomu se často používá metafory jízdního kola – pokud na kole nejedete kupředu, tak spadnete. A stejně tak tomu

má být i s evropskou integrací: pokud by se zastavila, tak prý evropský projekt padá. Metafora je to sice chytlavá, ale zcela mylná. Pro mnohé se evropská integrace stala hlavním cílem a nikoliv prostředkem k tomu, aby lidé v Evropě žili svobodněji s výhodami jednotného trhu. K tomu, abychom měli volný pohyb osob, zboží a kapitálu, ale není potřeba „ever closer Europe“, tedy Evropa stále těsněji a těsněji spjatá. Rozhodně není potřeba do nejmenších podrobností sjednocovat zákony, daně, rozpočty a samozřejmě ani měna nemusí být stejná. To je naprosto falešná představa.

Poučme se z historie

Každý ví, že EU až do roku 1998 žila s různými měnami. Přesto se dnes stále opakuje teze, že rozpad měnové unie by znamenal jakýsi rozpad Evropy jako takové. Ve skutečnosti by to nebyla žádná katastrofa, ale definitivně by to odsunulo „teorii jízdního kola“ na smetiště chybných a ve své podstatě i nebezpečných myšlenek. Nebezpečných proto, že nezamýšlenými (ale například Miltonem Friedmanem očekávanými) důsledky umělého držení měnové unie, které dnes již bohužel můžeme pozorovat, je nárůst napětí mezi jejími členy. Měnová unie byla při svém zrodu propagována mnohými jako logické pokračování procesu, který si klade vznešený cíl překonat bolestivou historii konfliktů mezi evropskými národy. Jenže nefunkční měnová unie má účinek přesně opačný – vzbuzuje spíše animozity, než aby podporovala harmonii mezi členskými zeměmi. Drastická fiskální opatření jsou v zemích jako Řecko, Portugalsko nebo Itálie vnímány jako cizí diktát, a naopak v zemích, jako je Německo, Rakousko nebo Nizozemí, roste mezi lidmi dojem (a nikoliv neoprávněný), že na jižní křídlo unie doplácejí. To jsou poměry, které by ještě před deseti lety i jen pěti lety byly uvnitř EU považovány za neuvěřitelné. ▶

A opět se můžeme poučit z naší vlastní historie. Před rozdělením Československa mnoho lidí v České republice mělo dojem, že na federaci doplácí. Následné oddělení měn ale znamenalo, že obě nové země se staly zcela suverénní i z hlediska jejich fiskálních záležitostí. Nepřipadalo tak v úvahu, že by český ministr financí musel tlačit na to, aby slovenský rozpočet přijal ta či ona opatření, což by bylo zcela jistě chápáno jako nepřijatelný zásah do nově nabyté suverenity. Můžeme samozřejmě pouze spekulovat

„Přežít“ znamená něco dobrého, kdežto „zaniknout“ nebo „rozpadnout se“ je něco negationího, čemu je třeba zabránit. Jenže v tomto případě je přesný opak (přínejmenším, jde-li o přežití v jejím současném složení) pravdou..

o tom, jak by se situace vyvíjela, kdyby česko-slovenská měnová unie byla uměle udržována při životě. Připomeňme ale, že v den, kdy vznikly samostatné nástupnické státy, v obou zemích vstoupila v platnost úplně nová daňová soustava a slovenské veřejné finance se začaly rychle propadat. Jak by na takovou situaci reagovala česká veřejnost, kdyby měnová unie pokračovala? Měvedly by rozpory mezi oběma členy měnové unie, ke kterým by nevyhnutelně došlo, ke zhoršení vzájemných vztahů? Já si myslím, že bezpochyby ano a že měnová odluka (kromě toho, že byla ekonomicky správným krokem) přispěla i k tomu, že vztahy obou zemí zůstaly korektní. A stejně tak jsem přesvědčen, že kdyby se dnes jednotlivé země mohly od eurozóny odpojit, situace by se rychle uklidnila. Ratingy vládních dluhů, úroky z vládních obligací a kurzy nových měn by se vrátily tam, kam patří, tj. na monitory finančníků a do ekonomických rubrik deníků, místo aby otrásovaly veřejným míněním a určovaly frekvenci a agendu politických summitů.

Konec znamená začátek

Často dostávám otázku, zda eurozóna přežije či nikoliv.

Ani teď si na ni netroufám odpovědět. Ale uvědomuji si, jak zavádějícím způsobem na nás může jazyk působit. Intuitivně totiž cítíme, že „přežít“ znamená něco dobrého, kdežto „zaniknout“ nebo „rozpadnout se“ je něco negativního, čemu je třeba zabránit. Jenže v tomto případě je přesný opak (přínejmenším, jde-li o přežití v jejím současném složení) pravdou. Je stále možné, že měnová unie skutečně přežije v tom smyslu, že ji neopustí žádný její stávající člen. Bude to ale měnová unie s novými pravidly. Bude to unie, ve které budou veřejné finance členských zemí ještě vzdálenější od jejich občanů – voličů. Dost možná to bude unie se společnými vládními dluhopisy, které budou ale jen stěží maskovat vzájemnou nedůvěru, animozity a křivdy mezi členy navzájem. Především to ale bude měnová unie, ve které z objektivních důvodů budou nadále hrozit makroekonomické nerovnováhy: nadměrné zadlužování v některých částech a pomalý růst v částech jiných, stejně jako jsme to pozorovali až do teď. Ani nová pravidla totiž nemohou napravit to, že měnová unie v současném složení je hluboce heterogenní a jednotná měnová politika zůstane košílí, která někomu padne lépe, někomu hůře a některým členům nepadne vůbec. Takové přežití měnové unie ale není nic dobrého, i když jsem si jistý, že pokud k němu dojde, bude to nejspíše vydáváno za svůj ohromný politický úspěch.

Určitě je pravda, že rozpad měnové unie by znamenal riziko větších fluktuací na finančních trzích. Kurzy staronových měn by musely projít výkyvy, než by našly novou rovnováhu, a společně s nimi i další veličiny, jako jsou národní míry inflace a úrokové sazby. Ceny vládních dluhopisů převedených do nových měn by byly těmito pohyby bezpochyby také zasázeny. To ale neznamená, že by ztráty utrpěné jejich věřiteli byly větší než v současnosti. Dnes např. řecké dluhopisy ztratily pro soukromé investory již tři čtvrtiny své hodnoty. Pokud

by měly ztratit ve stejné míře svoji hodnotu pouze tím, že by se nová řecká měna znehodnotila, musela by depreciovat o desítky a snad i stovky procent. Je pravda, že finanční ztráty způsobené výkyvy a depreciami nových národních měn by zasáhly nejen soukromé investory, ale i veřejné věřitele. Je vysoce pravděpodobné, že samotná měnová odluka by znamenala ztráty pro ECB a některé centrální banky, které mají pohledávky vůči jiným centrálním bankám eurozóny uvnitř již zmíněného vypořádacího systému plateb.

Tyto ztráty z udržování budou mít formu nižšího ekonomického růstu, budou to náklady ušlé příležitosti. Takové náklady jsou možná méně nápadné, ale nejsou o nic menší.

Z naší historie totiž víme, že pohledávky, které vzniknou při dělení měny, nebývají vždy uhrazeny. Konkrétně převedení hotovosti slovenských firem a domácností do českých aktiv během krátkého trvání měnové unie na počátku roku 1993 vyústilo v pohledávky ČNB za Národní bankou Slovenska ve výši 2,4% tehdejšího českého HDP (6-7% slovenského HDP). Tato pohledávka ale nebyla slovenskou stranou nikdy uznána a v roce 2000 byla definitivně odepsána. Na takové ztráty se ale musí nahlížet jako na cenu za „sametový rozvod“ a od-

poutání se od neudržitelné (a nesmyslné) měnové unie ekonomicky rozdílných zemí.

Enormní náklady

S vědomím rizik, výkyvů i ztrát, které by při rozpadu měnové unie mohly nastat, se přesto domnívám, že ztráty způsobené umělým udržováním měnové unie budou ještě větší. Tyto ztráty z udržování budou mít formu nižšího ekonomického růstu, budou to náklady ušlé příležitosti. Takové náklady jsou možná méně nápadné, ale nejsou o nic menší. Uvědomme si, že zpomalení tempa hospodářského růstu v měnové unii o jeden procentní bod znamená ztrátu 100 miliard euro (!) ročně v eurozóně samotné a další ztráty tím, že významně ovlivňuje exporty a hospodářský růst i v ostatních zemích, jako jsme my.

Čím déle měnová unie bude udržována, tím větší bude rozdíl mezi tím, jaký bude objem produkce a jaký by mohl být, kdyby z měnové unie odešly země, kterým společná měnová politika evidentně nepasuje. Rozsah těchto nákladů je natolik kolosální, že i suma řeckého vládního dluhu před ním bledne. A přitom je to jen cena za vágní přesvědčení, které podle mého názoru ani většina obyvatel Evropy nesdílí, totiž přesvědčení, že evropská integrace musí pokračovat stále dál, hlouběji a zpátky ani krok. Jsem přesvědčený, že se tak jedná o nebezpečný a velmi drahý experiment. ■

Předplatné na rok 2012

Předplatné zahrnuje pravidelný newsletter, sborníky a ostatní publikace, pozvánky na semináře.

Základní cena předplatného činí 660 Kč.
Studentské předplatné 330 Kč.

cep

CENTRUM

PRO EKONOMIKU A POLITIKU

www.cep.in.cz

F. A. von Hayek – 20 let od smrti

Robert Holman
profesor VŠE

Letošního 23. března uplyne dvacet let od smrti představi-tele rakouské školy, Friedricha Augusta von Hayeka, jednoho z největších obhájců *laissez faire*. Jeho intelektuální záběr byl široký – věnoval se nejen ekonomii, ale i metodologii společenských věd, politické filozofii a teorii společenského vývoje.

Spor o socialismus

Hayek se narodil ve Vídni v roce 1899. Jeho rodiče byli vědci a vysokoškolská učitelé. Rodina měla vztah k českým zemím – Hayekův pradědeček založil textilní továrnu v Letovicích na Moravě. V roce 1924 získal na Vídeňské univerzitě doktorát z politických věd. Velký vliv na jeho myšlení měl Ludwig von Mises, s nímž v roce 1927 založil Institut pro výzkum hospodářství.

---

*Do sporu o socialismus
Hayek přispěl teorií
o rozptýlené znalosti.*

V meziválečném období se Hayek soustřeďoval na dva ekonomické problémy: prvním byla teorie hospodářského cyklu a druhým spor o ekonomickou efektivnost v socialismu. Hayek rozpracoval monetární teorii cyklu, podle níž příčinou hospodářských cyklů je monetární politika centrálních bank. Ty vyvolávají neustálé změny peněžní zásoby a úrokových měr, čímž vysílají mylné signály investorům, kteří pak uskutečňují špatné investice do kapitálu. Měnová politika tak vnáší poruchy do hospodářského systému, který by jinak fungoval mnohem lépe, kdyby byly peníze vázány na zlato.

Dalším okruhem Hayekova zájmu bylo fungování socialistického systému. Spolu s Misesem se zapojil do slav-

ného sporu o ekonomickou kalkulaci v socialismu (*economic calculation debate*) s obhájci *tržního socialismu*. Ti tvrdili, že pro fungování ekonomiky není potřebné soukromé vlastnictví, stačí, aby manažeři státních podniků mohli stanovovat ceny podle poptávky a nabídky. Do sporu o socialismus Hayek přispěl teorií o rozptýlené znalosti, kterou vysvětlil ve slavném článku *Využití znalosti ve společnosti* z roku 1945.

Ve společnosti, kde jsou lidé specializováni, je znalost *rozptýlená*: jednotlivé „kousky“ znalosti jsou vázány na jednotlivé lidi, ale také na konkrétní místa a doby. Takto rozptýlenou znalost nelze centralizovat, je prchavá, nelze ji sumarizovat, přenášet na informačních nosičích a vyhodnocovat centrálním plánovačem. Proto systém centrálního plánování selhává, neboť nedokáže tento typ znalosti využít. Rozptýlenou znalost dokážou nalézat a využívat jen podnikatelé usilující o vlastní zisk. Tržní systém se svobodným podnikáním a soukromým vlastnictvím je proto jediným ekonomicky efektivním systémem, protože dokáže využívat rozptýlenou znalost.

Kritika Keynesa

Ve 20. letech projeví Mises i Hayek značnou předvídatost, když nedůvěřovali poválečnému peněžnímu systému spocívajícímu na emisním monopolu centrálních bank a na od-poutání měn od zlata. Oba předvídali „velký krach“, k němuž pak v roce 1929 skutečně došlo. Na rozdíl od známých a respektovaných peněžních teoretiků, jakými byli John Maynard Keynes ve Velké Británii a Irving Fisher v USA, kteří poválečnému finančnímu systému důvěřovali a sami po krachu na burzách v roce 1929 prodělali velké jmění.

Nejen Hayekova teoretická práce, ale i tato předvídatost mu získali uznání tehdejšího vedoucího katedry ekonomie na Londýnské škole ekonomie (LSE) Lionela Robbinse, který jej v roce 1929 pozval, aby na LSE uspořádal sérii přednášek. Hayek pozvání přijal, měl úspěch a poté na LSE setrval dvacet let. Byla to hvězdná doba rakouské školy. Ta ovšem měla brzy skončit, neboť v ekonomické obci ve 30. letech získával stále větší vliv cambridgeský ekonom John Maynard Keynes.

Hayek v Keynesově díle rozpoznával nedůvěru k *laissez faire* a příklon ke státnímu dirigismu, a proto se s ním pustil do vědeckých sporů, které vešly ve známost jako „*Keynes-Hayek debate*“, nebo také jako „*druhý spor mezi Cambridgei a LSE*“. Jádrem sporu byly otázky, co bylo příčinou Velké deprese a jak je možné tuto depresi vyléčit. Keynes argumentoval vnitřní neschopností kapitalistického systému generovat dostatečnou agregátní poptávku, zatímco Hayek tvrdil, že příčinou deprese je odloučení peněz od zlata a podřízení peněžního oběhu státní politice.

Hayek o Keynesově díle rozpoznával nedůvěru k laissez faire a příklon ke státnímu dirigismu.

Hayek věřil, že deprese pomine sama a že deflace není nebezpečná. Keynes doporučoval stimulovat poptávku vládními výdaji. Veřejnost, laická i odborná, vyděšená hloubkou a délkou hospodářské deprese, oslyšela názory stoupenců *laissez faire* a věřila více Keynesovi než Hayekovi. Podle mnoha ekonomů (včetně Robbinse) Hayek svým lpěním na *laissez faire* nereflektoval problémy doby. Hayek byl zklaman tímto nepochopením. Těžce nesl šíření keynesiánských doktrín. Tento vývoj v ekonomii i začátek války vedl Hayeka k tomu, že se

začal méně zabývat ekonomikou a obrátil svou pozornost k politické filozofii.

V roce 1944 vyšla jedna z jeho nejúspěšnějších knih *Cesta do otroctví*, jejímž cílem bylo hledání společných kořenů fašismu a komunismu. Jak je možné, ptal se Hayek, že západní civilizace se svými tradicemi demokracie a svobody najednou připouští šíření kolektivistických ideologií potlačujících svobodu? Komunismus a fašismus nestojí proti sobě na opačných pólech ideologického spektra, ale vyrůstají ze společného podhoubí, kterým je určitý typ filozofie – filozofie, která žádá od lidí, aby se vzdali svobody ve jménu vyšší ideje, ve jménu lepší společnosti, a aby odevzdali své osudy do rukou vůdců, kteří je k této „lepší“ budoucnosti povedou. Pro Hayeka takovou filozofii reprezentovali Rousseau, Hegel nebo Marx. Kniha měla nesmírný ohlas a brzy se vydávala v mnoha zemích. Hayek byl překvapen jejím ohlase v USA, ačkoli ji napsal pro evropské čtenáře.

Nobelova cena

Po válce si Hayek stále zřetelněji uvědomoval nejen hrozbu totalitních režimů sovětského typu, ale také nebezpečí rozrůstání vlivu státu na úkor svobodného podnikání. To jej vedlo k založení *Mont Pelerin Society*, společnosti sdružující svobodomyšlné intelektuály za účelem obrany svobody. Společnost se stala a dodnes je jednou z nejprestižnějších skupin obhájců *laissez faire*.

V roce 1950 dostal Hayek pozvání na *University of Chicago*, kam odešel a kde pobyl dvanáct let. Ačkoli byla Chicagská univerzita jednou z nejprestižnějších v oboru ekonomie, Hayek zde působil jako profesor společenských věd. Jeho metodologie jej odlišovala od představitelů *chicagské školy*, jako byli Friedman a Stigler – Hayek totiž odmítal jejich důraz na kvantitativní analýzu a empirické důkazy a prosazoval *metodologický*

subjektivismus ve společenských vědách. Tvrdil, že společenské vědy jsou vědy subjektivní a nesmějí přebírat metody přírodních věd. Svůj metodologický postoj shrnul v knize *Kontrarevoluce ve vědě* z roku 1952, která začíná kritikou pozitivistů 19. století Comta a Saint-Simona a vyjadřuje Hayekovu kritiku „scientismu“ neboli mechanického přebírání metod přírodních věd do věd společenských včetně ekonomie.

Po válce si Hayek stále zřetelněji uvědomoval nejen hrozbu totalitních režimů sovětského typu, ale také nebezpečí rozrůstání olivu státu na úkor svobodného podnikání.

70. léta zastihla Hayeka churavějícího a ztrácejícího tvůrčí síly. V roce 1974 však přišel zlom – Hayek dostal společně s Gunarem Myrdalem Nobelovu cenu. Byla to pocta nejen pro něho, ale pro celou rakouskou školu, kterou Hayek reprezentoval a která v té době pomalu upadala v zapomnění. Získání Nobelovy ceny znamenalo

pro Hayeka vzpruhu. Jeho zdravotní stav se zlepšil a on pokračoval v psaní. Jeho dílo již značně překročilo rámec ekonomie.

Spontánní řád

Vyvrcholením Hayekovy poválečné tvorby bylo třísvazkové dílo *Právo, zákonodárství a svoboda*, které psal patnáct let (vyšlo v letech 1973, 1976 a 1979). V něm rozvinul svou teorii *spontánního řádu*, kterou aplikoval na společnost a její dílčí systémy včetně systému právního. Hayek rozlišil dva typy řádů: *taxis* a *kosmos*. *Taxis* je „řád vytvořený“ – jeho tvůrci jej vymysleli, předem vyprojektovali a pak vytvořili. Tento řád je zcela závislý na svých tvůrcích, kteří musejí neustále dohlížet na jeho fungování, kontrolovat a opravovat jej. *Kosmos* je „řád vyrostlý“ – nikdo jej nevymyslel, nenaplánoval a nevytvořil. Řád vznikl a vyvíjí se jako nezamýšlený výsledek jednání mnoha lidí, z nichž každý sleduje jen svůj vlastní zájem – je to *řád spontánní*.

Hayek uvedl jako elementární příklad vznik pěšiny v lese: prvního člověka jdoucího lesem vedou kroky tudy,

kde je les nejprůchodnější, a prošlápne zárodek cesty. Druhý člověk vidí náznak cesty a jde také tudy, ne proto, že by chtěl vytvořit cestu, ale protože se mu tudy nejlépe jde. Postupně mnoho lidí prošlápne cestu, která vznikne jako nezamýšlený výsledek jejich putování lesem. Jako další příklad spontánního řádu lze uvést jazyk, který nikdo nezavedl, nýbrž vznikl spontánně jako výsledek snahy lidí o vzájemnou komunikaci. Robot je „*taxis*“ vytvořený skupinou vědců, člověk je „*kosmos*“ vzniklý jako výsledek miliony let trvající evoluce. Socialismus je „*taxis*“ zavedený vůdci revoluce, tržní systém je „*kosmos*“ vzniklý snahou lidí směřovat.

Odkaz jeho díla nás neustále nabádá, abychom bránili svobodu před nejrozmanitějšími pokusy elitářů a levicových intelektuálů.

Jak může spontánní vývoj vytvořit řád? Odkud bere *kosmos* zákony svého vývoje? Hayek mluví o abstraktních pravidlech, které lidé začnou dodržovat a vynucovat, pro-

tože pochopí, že je to k jejich prospěchu. Mezi nejdůležitější abstraktní pravidla patří respekt k vlastnictví druhých. Typickými abstraktními pravidly chování je *desatero příkázání* – která ovšem lidé vesměs dodržovali dávno před tím, než se objevila v Bibli. Hayek zdůrazňoval, že ať spontánní řád hodnotíme jakkoli, odlišuje se od řádu *taxis* svou robustností a životaschopností. To je také rozdíl mezi socialismem a kapitalismem. Typickou vlastností *kosmu* také je, že jeho vývoj nelze předvídat.

Hayek zemřel v březnu roku 1992 ve věku nedožitých 93 let. Bylo mu souzeno, aby se dožil pádu socialismu, který po celý život (na rozdíl od mnoha jiných nositelů Nobelovy ceny za ekonomii) s nezvratným přesvědčením předvídal. Odkaz jeho díla nás neustále nabádá, abychom bránili svobodu před nejrozmanitějšími pokusy elitářů a levicových intelektuálů nás o ni připravit pod nejrůznějšími „ušlechtilými“ snahami o zlepšování světa. Společnost je spontánním řádem a její pokrok je nejlépe zajištěn, když mají lidé svobodu usku- tečňovat své vlastní cíle. ■

NABÍZÍME

CEP nabízí sborník č. 91/2011 „**David Hume – 300 let od narození**“, do něhož přispěli **Robert Holman, Zuzana Parusniková, Josef Moural, Zdeňka Jastrzemsbá, Ján Pavlík, Marek Loužek** (editor sborníku), **Zdeněk Novotný, Lukáš Kovanda, Ondřej Čapek** a **Tomáš Křišťofory**. V příloze jsou ukázky z díla **David Huma**. Předmluvu ke sborníku napsal prezident **Václav Klaus**.

146 stran, 100 Kč.

CEP nabízí sborník č. 92/2011 „**Viktor Dyk – osmdesát let od smrti**“, do něhož přispěli **Robert Kvaček, Josef Tomeš, Jaroslav Med, Jiří Brabec, Libuše Benešová, Jan Kopal, Jaroslava Honcová-Libická, Lukáš Petřík, Jan Hübsch, Radim Panenka** a **František Čanda**. V příloze najde čtenář ukázky z díla **Viktora Dyka**. Editorem je **Marek Loužek**. Předmluvu napsal prezident **Václav Klaus**.

126 stran, 100 Kč.

objednávky na www.cepin.cz, tel. 222 814 666, e-mail: cep@cepin.cz

EXCERPTA Z ČETBY VÁCLAVA KLAUSE

James Piereson: Co se děje s našimi univerzitami?

V roce 2011 nastoupilo v USA do zhruba 4000 vysokých škol a univerzit celkem 19 milionů studentů. Je to dvojnásobný počet než v roce 1970 a o třetinu více než v roce 2000. Na vysokou školu nastoupí více než 70% absolventů středních škol, ale jenom polovina z nich do pěti let získá diplom. Tento nárůst počtu studentů vychází z představy, že je vysokoškolský diplom podmínkou vstupu do světa střední třídy. Vzdělání na vysoké škole je považováno za něco, co – je-li dobré pro někoho – musí být dobré pro všechny...

INFLACE TITULŮ

Náklady na vzdělání za poslední tři desetiletí rostly pětkrát rychleji než míra inflace, což nutí rodiče i studenty, aby se vysoce zadlužili... Skupinka prestižních škol má obrovský počet zájemců, ale tyto elitní instituce nejsou vůbec reprezentativní. 90% vysokých škol a univerzit přijme každého zájemce, který má středoškolský diplom a je schopen platit náklady studia...

Jako jakékoli jiné průmyslové odvětví má univerzitní vzdělání své časopisy a noviny, své vlivné lobbistické firmy ve Washingtonu a své placené reklamní agenty, jejichž jediným úkolem je sdělit veřejnosti, jak důležitý je tento „byznys“ pro blahobyt celé země...

Konzervativci tento vývoj kritizují již dlouho... Po celá desetiletí kritizují akademické instituce za opouštění tradičních základních předmětů výuky a za nabízení módních, ale intelektuálně bezcenných kurzů uspokojujících politickou korektnost a zabezpečujících velmi pohodlná celoživotní zaměstnání učitelům na úkor tvrdě pracujících studentů a jejich rodičů. Konzervativci také nesouhla-

sí s „demokratizací“ vyššího vzdělávání, protože to vede ke snižování učebních standardů a ke ztrátě smyslu vzdělávání.

Je evidentní, že je na školách příliš mnoho studentů, kteří buď nejsou motivováni studovat, nebo nemají schopnost studovat...

Liberálové (v americkém smyslu – pozn. VK) nebyli dosud takto kritičtí, mimo jiné proto, že mají na rozdíl od konzervativců tento „byznys“ už dlouhá desetiletí ve svých rukou. Jestli něco kritizovali, pak snad jedině to, že jsou probíhající tendence příliš pomalé... V poslední době se však objevily knihy, které situaci kritizují i z pozic liberálů – univerzity jsou příliš drahé, vzdělání, které je nabízeno, není kvalitní (zejména vzhledem k nákladům), univerzity jsou příliš centralisticky organizovány, fakulty se nadměrně specializují, důraz není kladen na vyučování, jsou nabízeny bizarní kurzy...

VÝUKA KONTRA VĚDA

Studenti přicházejí za vzděláním, ale profesori jsou placeni a povyšováni za vědecký výzkum, který s vyučováním žádnou souvislost nemá. Řada kritiků se domnívá, že mezi dobrým vyučováním a akademickým výzkumem je dokonce nepřímá úměrnost. Na výzkum orientovaní profesori za své „publikum“ považují spíše kolegy z jiných podobných institucí než své studenty. To také vede k nabídce velmi úzkých a nestandardních kurzů, kdy mladí profesori vyučují své dizertace a staří profesori své poslední výzkumné projekty. To naprosto nežádoucím způsobem postihuje i základní kurzy. Systém definitivy, který měl původně za cíl chránit akademickou svobodu a umožnit provádět výzkum, zbavuje profesory jakékoli motivace kvalitně učit.

Na vědu orientovaní pro-

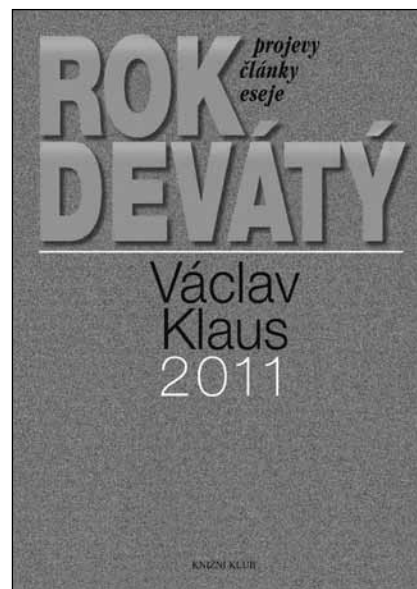
fesori musí mít studenty, a proto se všude nabízejí doktorandská studia bez ohledu na to, mají-li jejich absolventi šanci najít práci. Mezi lety 2005–2009 bylo v Americe uděleno 101 009 doktorských titulů, ale za stejné roky bylo vytvořeno jen 15 820 míst odborných asistentů. Jen málo doktorandů má proto realistickou naději najít práci v oboru, v němž graduovali. Mnoho z nich bude dělat taxikáře nebo pracovat v restauracích, ale někteří budou jako asistenti vyučovat za minimum platu, jaký dostávají profesori. Profesori (full professors) už skoro neučí...

Za poslední tři desetiletí se počet univerzitních úředníků na studenta zdvojnásobil. V celé zemi je 63 úředníků na 1000 studentů. Jsou školy, kde 70% jejich zaměstnanců dělá něco jiného než učení... Je evidentní, že je na školách

příliš mnoho studentů, kteří buď nejsou motivováni studovat, nebo nemají schopnost studovat...

Co by se mělo udělat?

1. Opustit utopickou myšlenku, že má každý mladý člověk navštěvovat vysokou školu a spolu s tím opustit i názor, že prosperita země závisí na univerzitním vzdělání;
2. Ukončit většinu doktorandských programů v oblastech humanitních oborů a společenských věd;
3. Zajistit možnost získat doktorát za vyučování spíše než za výzkum;
4. Změnit proporcii administrativních pracovníků vůči vyučujícím;
5. Vrátit se k všeobecnému vzdělání, aby se každý student musel setkat s klíčovými myšlenkami přírodních i společenských věd, které vytvořily naši civilizaci. ■

Nakladatelství **Euromedia – Knížní klub** nabízí knihu **Václava Klause** „Rok devátý“, která mapuje devátý rok prezidenta ve funkci. První část přináší prezidentovy texty k české státnosti. Druhá část se věnuje krizi eura a eurozóny. Třetí část se zabývá domácí politikou. Čtvrtá část se vyjadřuje ke svobodě. Pátá část přináší prezidentova stanoviska k zákonům. Šestá část shrnuje texty k zahraniční politice. Sedmá část rozebírá ekonomická témata. Osmá část připomíná osobnosti našich dnů. Poslední část shrnuje zápisky z cest.

440 stran, objednávky na www.knizniweb.cz

* James Piereson, What's wrong with our universities? *The New Criterion*, září 2011. Autor je prezidentem Nadace W. E. Simona. Vybral a přeložil Václav Klaus.